

ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Не так давно, ніхто не міг уявити, що технології зможуть робити такі семимильні кроки уперед. Поява інтернету, котрий повністю змінив погляд людства на світ, та це все було тільки початком. Тепер на масову думку впливають різноманітні сайти, блоги, соціальні мережі та новини в режимі онлайн. Інтернет став місцем інформаційних війн, простором у котрому триває боротьба національних інтересів.

На сьогоднішній день, інформаційні війни є найбільш актуальною темою, оскільки Україна, на жаль, зазнає нищівної поразки у цій сфері, де інформаційна політика РНБО не в змозі протистояти «пропутінській пропаганді». За такої ситуації очевидно, що для подальшого існування нашої держави необхідно ґрунтовно підійти до питання вивчення механізмів ведення інформаційної війни та можливості їхнього застосування у сучасних умовах.

Дослідженням інформаційного суспільства та інформаційних війн займалися такі науковці: Є. Архипова, Ю. Горбань, Н. Гуріна, В. Дрозденко, В. Кебуладзе, М. Кондратюк, Л. Леонтєва, В. Лях, О. Маруненко, В. Пазенок, В. Піддубний, М. Присяжнюк, А. Ракітов, О. Рубанець, І. Салій, П. Шпиґа та інші.

Метою дослідження є ідентифікація масштабу та причин, а також суть застосування інформаційних війн в сучасному суспільстві, вплив російських ЗМІ на українське суспільство та на світ загалом.

Завдання дослідження полягає в узагальненні теоретичних підходів до трактування поняття «інформаційні війни»; у вивченні механізмів ведення інформаційної війни та можливості їхнього застосування у сучасних умовах; у дослідженні впливу інформаційних війн на свідомість людей.

Об'єктом дослідження даної наукової роботи є соціально-філософське осмислення трансформаційних процесів в сучасному українському інформаційному суспільстві.

Предметом дослідження є вплив інформаційних війн у сучасному українському суспільстві в умовах російської агресії.

Одним з перших у відкритій пресі про феномен інформаційних війн написав М. Маклюен, ще у минулому столітті. Вже тоді було зрозуміло, що холодна війна провадиться за допомогою інформаційних технологій, котрі сприяли розвитку інформаційних війн. Напротивагу кровопролитним війнам, котрі використовували холодну зброю, як засіб ведення бою, прийшли зовсім інші, війни за свідомість людей, іншими словами - це інформаційне переконання. Воно за допомогою кіно і телебачення працює за рахунок того, що занурює все населення в новий світ уяви [1]. Людям завжди було легше повірити у першу дану інформацію, аніж перевірити її та піддати детальному аналізу, котрий зміг поставити б все на свої місця. Тут неможливо не згадати Вінстона Черчілля, котрий сказав вдалий вислів, який яскраво змальовує сьогоднішній стан речей «Брехня встигає обійти півсвіту, поки правда одягає штани».

У минулому столітті геополітики стали давати дуже вузьку інтерпретацію поняття «інформаційна війна». Ось одне з них: «Інформаційне протиборство, як форма геополітичного протиборства є сукупністю відносин інформаційного захисту та інформаційного суперництва геополітичних суб'єктів». Тим часом в епоху глобалізації інформаційне протиборство в геополітиці набуває значно ширшого контексту, виходячи за рамки інформаційного суперництва, оскільки битва йде за уми і серця більшості людства. Глобальний контекст інформаційних воєн був розкритий американським футурологом Елвіном Тоффлером в його «Метаморфозах влади» (1990). «Інформаційні війни, – підкреслював Тоффлер, – вирують в наших душах, адже мова йде про те, як люди думають, як приймають рішення та яку використовують систему знань і уявлень. Уява при цьому є настільки ж важливим чинником, як і інформація взагалі» [2].

Інформаційна війна – це планомірний інформаційний вплив на всю інфокомунікаційну систему противника і нейтральні держави з метою формування сприятливого глобального інформаційного середовища для проведення будь-яких політичних і геополітичних операцій, які забезпечують максимальний контроль над простором [5].

Правомірне також визначення інформаційної війни як війни громадянської, оскільки інформаційні технології господарюють у нас вдома, змушуючи кожного бути підвищено сприйнятливим до одних ідей, щоб залишатися глухим, сліпим і байдужим до інших. Завдання полягає в тому, щоб нівелювати цілі, погляди і світогляд людей, зсередити руйнуючи соціум. При цьому найбільша небезпека полягає в тому, що «інформаційний ворог» невидимий. У громадській думці склався стереотип, згідно з яким першорядне значення має тільки те, як і ким використовуються засоби масової комунікації. Проте, за дотепним зауваженням Маклюєна, «зміст повідомлення засобів масової комунікації схожий на соковитий шматок м'яса, яке приносить з собою злодій, щоб приспати пильність сторожового пса нашого розуму».

Під впливом ЗМІ видимий світ перестав бути реальністю, перетворившись у віртуальний, цілком сконструйований світ вимислу, який створено професійними технологіями. І вже саме сприйняття або споглядання символічного світу, а також використання віртуальних технологій, робить людей схожими на віртуальних же персонажів. В епоху інформаційних воєн порочне коло замикається: ті, хто займаються інформаційними маніпуляціями, стають першими жертвами цих безкровних операцій і вже не в змозі відрізнити вигадку від реальності, оскільки брехун повинен вірити в створені ним вигадки. Наприклад, українців – учасників різних політичних шоу на російських телеканалах – найбільше дивує те, що їхні опоненти вже при вимкнених телевізійних камерах, коли брехати, здавалося б, немає сенсу, продовжують з піною на вустах стверджувати, що «російських військ на Донбасі немає», «Україна – братська країна» [5].

У відповідній літературі пишеться, що будь-який інформаційний фантом, заснований на сенсаційності, викликає спочатку ефект загального засліплення новою яскравою ідеєю, що і лежить в основі маніпулятивних технологій інформаційних воєн. З цієї точки зору створення ефективного захисту від інформаційних технологій в значній мірі залежить від того, чи вдасться зберегти рівновагу між зростаючою міццю інформаційних технологій і здатністю людини до індивідуальних реакцій.

Інститут національно-стратегічних досліджень США та деякі західні експерти і вчені виокремлюють кілька складових елементів ІВ. Один із них – ведення психологічної війни. Головне завдання психологічної війни полягає в маніпулюванні масами. Метою такої маніпуляції є:

- внесення в суспільну та індивідуальну свідомість ворожих шкідливих ідей та поглядів;
- дезорієнтація та дезінформація мас;
- послаблення певних переконань, устоїв;
- залякування свого народу образом ворога;
- залякування супротивника власною могутністю [3].

Одним із головних методів ведення інформаційно війни є пропаганда, тобто поширення різних політичних, філософських, наукових, художніх, інших мистецьких ідей з метою упровадження їх у громадську думку та активізації і тим самим використання цих ідей у масовій практичній діяльності населення. Водночас до пропаганди належать повідомлення, які поширюються для справляння вигідного впливу на громадську думку, провокування запрограмованих емоцій та зміни ставлення до певної ситуації або поведінки певної групи людей, безпосередньо чи опосередковано вигідного організаторам. Яскравим прикладом ведення пропагандистських кампаній є діяльність ідеолога та пропагандиста фашизму Йозефа Геббельса, який проголосив такі принципи пропаганди:

- пропаганда має бути спланована;
- тільки авторитет може визначити, має бути результат пропаганди істинним чи фальшивим;
- для кращого сприйняття пропаганда повинна викликати інтерес в аудиторії і передаватися через привабливе увазі середовище комунікацій.

Пропаганда доктора Геббельса стала силою, що привела до влади у Німеччині фашистів й розв'язання Другої світової війни. Його знаменитий вислів: «Дайте мені засоби масової інформації і я з будь-якого народу зроблю стадо свиней» [3].

Інформаційна війна не обійшла і Україну та наше суспільство загалом.

У концепціях інформаційної війни, яку проти нас веде Росія, суверенної Української держави взагалі не існує, а є аморфна з геополітичного погляду територія, на якій можуть плодитися лише так звані «народні республіки», котрими можна злегкістю маніпулювати. З

початком окупації і анексії Криму та опору України військовій агресії Російської Федерації на території Донецької і Луганської областей, інформаційна політика Російської Федерації перетворилася на тотальну військову дезінформаційну агресію, спрямовану на те, аби демонізувати в очах російського та світового суспільства керівництво України.

Діяльність російських спецслужб щодо нашої країни можна розділити за такими напрямками:

1. Міжнародна активність. Сюди підпадає дискредитація України на світовій арені, нав'язування уявлення про провал реформ та всеосяжне проникнення корупції та переконання у необхідності припинити міжнародну підтримку. Мається на увазі як зняття санкцій з Росії так і утримання від надання летального озброєння ЗСУ. Крім того, активно використовуються історичні аспекти – як, наприклад, питання Волинської трагедії у польсько-українських відносинах.

2. Активність в зоні АТО та на тимчасово окупованих територіях. Головне завдання російських інформаційних спеціалістів – підрич довіри до української армії. Відомі випадки диверсій, що були скоєні саме місцевими (як вибухівка в банці з медом від мешканця Станично-Луганського району), підтверджують ефективність такої роботи. Крім обробки мозку населенню, робиться все можливе для пониження бойового духу бійців ЗСУ. Поширення панічних настроїв, чутки про зраду відомі ще з часів Іловайську.

3. Дестабілізація всередині країни, що є зоною відповідальності служб ФСБ РФ. Останні події на роковини Революції гідності – найсвіжіший приклад такої діяльності. А до цього – вже чисельні спроби створити «третій Майдан». Дуже часто в якості інформаційного приводу для таких дій використовуються новини з фронту, переважно дрібного, тактичного рівня, але в інформаційному плані вони подаються як стратегічно важливі. Варто зазначити і вмиле використання різних політичних сил. В нагоді стають не тільки відверто радянські комуністи чи регіонали, а й на перший погляд абсолютно проукраїнські сили.

На жаль, Україна дійсно програє інформаційну війну проти Росії. Наведемо кілька порівнянь, які наочно демонструють відставання України у протидії інформаційному тиску з боку Росії:

1. В Росії функціонує кілька науково-дослідних центрів, завдання яких – інформаційна діяльність на територіях колишніх республік Радянського Союзу, зокрема України. В Україні теж є аналогічні аналітичні центри, однак у питаннях інформаційної війни вони переважно впроваджують інформаційні технології для забезпечення внутрішньополітичних інтересів. Створене 2 грудня 2014 р. Міністерство інформаційної політики України на сьогодні є необхідним елементом формування стратегії національної безпеки України. Одне з ключових завдань МІП, затверджене у Програмі дій уряду, – протидія інформаційній агресії з боку Росії та підвищення обізнаності громадян у сфері медіа. Але поки що ці завдання залишаються лише на папері.

2. На 2015 р. Російська Федерація посідала перше місце у світі за державними витратами на пропаганду. Сумарна держпідтримка проурядових ЗМІ в Росії сягнула 48,65 млрд рублів на рік (1,6 млрд дол.) Цифра підтримки українських ЗМІ у контрпропаганді конкретно не визначена.

3. У багатьох вишах Росії для студентів ведуться курси з інформаційної, психологічної безпеки, кібербезпеки тощо. В Україні лише в Національному університеті ім. Т. Шевченка на факультеті журналістики запроваджено курс «Інформаційні війни».

4. У деяких школах Росії читають спецкурс для учнів 11 класу «Інформаційна війна» з кіберзлочинами, кіберекстремізмом і кібертероризмом». У школах України немає навіть натяку на таку роботу.

5. В Росії працюють численні «фабрики тролів», які забезпечують підричну діяльність у соцмережах, розхитуючи наше суспільство зсередини [4].

В результаті дослідження ми прийшли до наступних висновків:

Інформація, яка доступна через глобальну мережу Інтернет, є та буде ефективним засобом впливу на свідомість людини та на суспільства загалом.

Отже, кожному із нас спочатку потрібно обдумати та проаналізувати ту чи іншу інформацію перед тим, як робити певні висновки, перше враження в більшості випадків завжди оманливе. На рівні України, інформаційна безпека може бути реалізована за умови створення відповідної ієрархічної організаційної структури, тому першочерговим завданням усіх державних, громадських, наукових, експертних, журналістських інституцій є розробка термінових ефективних заходів щодо нейтралізації інформаційної – диверсійної діяльності

Російської Федерації проти України та протидії їй подальшому розгортанню. Також можна виділити наступні методи вирішення проблеми, щодо інформаційної безпеки для нашої держави:

- Відкриття нових спеціальностей «кібербезпека» у вищих навчальних закладах по всій Україні, це дасть змогу підготувати освічених людей, які будуть спеціалізованими для силових структур нашої держави.
- Планування продуманого та чіткого плану дій, котрий зміг по чергово усунути загрозу для інформаційної безпеки України.
- Залучити іноземних партнерів, котрі могли б поділитися досвідом у даній сфері.
- Узгодження та координування діяльності різних силових відомств під час здійснення як розслідування злочинів у інформаційному просторі так і створенні ефективної системи захисту вітчизняного інформаційного простору України.

Література

1. Маклюэн, Г. М. *Понимание Медиа: Внешние расширения человека* / Г. М. Маклюэн. - М. ; Жуковский : КАНОН - пресс-Ц, Кучково поле, 2003. 5 - 7 с.
 2. Тоффлер Е. *Метаморфози влади*. М., 2001. С. 392-393.
 3. Горбань Ю. О. *Інформаційна війна проти України та засоби її ведення* / Ю. О. Горбань. // Вісник НАДУ. – 2015. – №1 – С. 136–141.
 4. Колотій Н. *Реалії інформаційної війни в Україні Як боронити країну в інформаційній війні* [Електронний ресурс]/ Наталія Колотій – Режим доступу до ресурсу:<http://www.milnavigator.com/reali%D1%97-informacijno%D1%97-vijni-v-ukra%D1%97ni/>
 5. Кухаренко Р. *Інформаційні війни в українському контексті* [Електронний ресурс]/ Роман Кухаренко – Режим доступу до ресурсу:<http://www.global-analityk.com/аналітика/інформаційні-війни-в-українському-ко/>
 6. Гнасевиц Н. В., Рудакевич О. М. *Вплив політичної пропаганди в інформаційно-психологічних операціях: принципи, форми та засоби впливу* / Н. В. Гнасевиц; О. М. Рудакевич // *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: [Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м.Тернопіль, Тернопільський національний економічний університет, 21-22 квітня 2017р.]*. – Тернопіль: Економічна думка, 2017 - 379 с.
 7. *Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія* / Гончарук Т. В., Гнасевиц Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 255 с.
- 1.
 - 2.